

مبارک‌های شناسایی شرکت‌های دولتی

۹۷۴۰۰۶۲۴

پژوهشگاه قوه قضایه

سرشناسه	تنگستانی، محمدقاسم، ۱۳۶۷ -، گردآورنده
عنوان قراردادی	ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	معیارهای شناسایی شرکت‌های دولتی / تهیه و تنظیم محمدقاسم تنگستانی؛ ناظر علمی عباس توازنی‌زاده؛ [برای] پژوهشگاه قوه قضاییه.
مشخصات نشر	تهران: قوه قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۷۰ ص؛ ۱۴×۲۱/۵ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۸۰-۱۱۰-۲
وضعیت فهرست نویسی	فیفا
موضوع	شرکت‌های دولتی-- قوانین و مقررات-- ایران
موضوع	Corporations, Government-- Law and legislation-- Iran
شناسه افزوده	توازنی‌زاده، عباس، ۱۳۳۹ -
شناسه افزوده	پژوهشگاه قوه قضاییه
شناسه افزوده	ایران. قوه قضائیه. مرکز مطبوعات و انتشارات
رده بندی کنگره	۲۹۷ - س.م / ۱۳۱. KM
رده بندی دیویی	۴۶/۵۵.۶۷
شماره کتابشناسی ملی	۵۳۹۳۶۳۹

تلفکس: ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱

کدپستی: ۵۱ ۸۳۸۱

وب سایت: www.ijri.ir

نشانی: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام - بعد از خروج از خیابان دین - پژوهشگاه قوه قضاییه

مرکز مطبوعات و انتشارات
قوه قضائیه

عنوان: معیارهای شناسایی شرکت‌های دولتی

گردآوری و تدوین: پژوهشکده حقوق عمومی و بین‌الملل

ناظر علمی: دکتر عباس توازنی‌زاده

تهیه و تنظیم: محمدقاسم تنگستانی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۰-۱۱۰-۲

ناشر: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه

قیمت: ۸۰/۰۰۰ ریال

تیراژ و نوبت چاپ: ۷۰۰ - چاپ اول - ۱۳۹۷

فروشگاه و نمایشگاه دائمی: تهران - خیابان حافظ - نبش خیابان سمیه - ساختمان شماره ۳ قوه قضاییه

تلفن: ۰۲۱ - ۸۸۱۹۹۹۰۴ فکس: ۰۲۱ - ۸۸۱۹۹۹۱۳

فهرست مطالب

۷	چکیده
۹	مقدمه
۱۵	پیشگفتار
	گفتار اول: بررسی نظری و قانونی معیارهای شناسایی شرکت‌های
۱۷	دولتی
	بند اول: تبیین و ارزیابی معیارهای قانونی شناسایی شرکت‌های
۱۹	دولتی
	بند دوم: بررسی تأمل در اشکال حقوقی دستگاه‌های دولتی و تعریف
۳۱	قانونی شرکت دولتی
	بند سوم: ضرورت فهم منطق وجودی شرکت دولتی و تحلیل بر
۳۲	مؤلفه‌های قانونی آن
۳۶	بند چهارم: نظام حقوقی شرکت دولتی
	گفتار دوم: رویه دستگاه‌های اجرایی، نظارتی و قضایی
	بند اول: معیارهای شناسایی شرکت‌های دولتی در رویه دستگاه‌های
۴۳	اجرایی
۴۳	الف) سازمان اداری و استخدامی کشور
۴۴	ب) وزارت امور اقتصادی و دارایی
۴۷	پ) معاونت حقوقی رئیس جمهور
	بند دوم: معیارهای شناسایی شرکت‌های دولتی در رویه دستگاه‌های
۴۷	نظارتی
۴۷	الف) سازمان بازرسی کل کشور
۴۹	ب) دیوان محاسبات کشور
۵۰	بند سوم: معیارهای شناسایی شرکت‌های دولتی در رویه قضایی
۵۳	گفتار سوم: پرسش و پاسخ

۵۹	نتیجه‌گیری.....
۶۳	منابع برای مطالعه بیشتر.....
۶۵	پیوست‌ها.....

www.ketab.ir

مقدمه

الف) طرح موضوع

یکی از اشکال حقوقی دستگاه‌های دولتی، شرکت دولتی است. قانونگذار در قوانین مختلف، تعاریف متعددی از شرکت دولتی ارائه کرده است. به موجب تعاریف مذکور، معیارهایی برای شناسایی شرکت‌های دولتی تعیین شده است. نظر به اینکه بر شرکت‌های دولتی، نسبت به شرکت‌های غیردولتی، مقررات قانونی متفاوتی در حوزه‌های مختلف مالی، محاسباتی، اداری، استخدامی و قضایی حاکم است. آنگاه نسبت به وجوه تمایز این دو دسته از شرکت‌ها ضروری است.

توجه به معیارهای شناسایی شرکت‌های دولتی و وجوه تمایز آنها از شرکت‌های غیردولتی، از دید قضایی دارای اهمیت زیادی است. اما پرسش این است که آیا این مهم (تمایز شرکت‌ها) باید در مراجع قضایی به خوبی انجام می‌گیرد؟ بررسی‌های اجمالی نشان می‌دهد که پاسخ منفی است. به طور مثال، موارد متعددی از آرای وحدت رویه دیوان عدالت اداری قابل ذکر است که در مقام رفع تعارض آرای شعب دیوان مذکور راجع به دولتی یا غیردولتی بودن شرکت‌های شاکی یا طرف شکایت، صادر شده‌اند.^۱

عوامل متفاوتی همچون تعاریف، قانونی مختلف از شرکت‌های دولتی، ابهامات موجود در این تعاریف و نیز ابهامات موجود در سایر مقررات قانونی مربوط موجب شده است که مراجع قضایی در تشخیص دولتی یا غیردولتی بودن این گونه شرکت‌ها با تردید مواجه شوند.

در این نشست علاوه بر بررسی نظری، تلاش می‌شود به روش‌ها و چالش‌های مراجع ذی‌ربط همچون دیوان عدالت اداری، سازمان بازرسی کل کشور و نیز سایر دستگاه‌های مربوط همانند دیوان محاسبات کشور، سازمان اداری و استخدامی کشور، سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی و معاونت حقوقی رئیس‌جمهور بررسی و ارزیابی شود.

۱. از جمله می‌توان به آرای وحدت رویه زیر اشاره کرد: شماره‌های ۱۴۴۸ تا ۱۴۵۰ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۷.

شماره ۱۲۹۴ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹، شماره ۲۵۰ مورخ ۱۳۸۸/۳/۲۴ و شماره ۲۱۱ مورخ ۱۳۶۹/۰۹/۳۰.

ب) مبانی تشکیل شرکت های دولتی و مؤلفه های قانونی آنها در نظام حقوقی ایران

در بند (ج) ماده ۱ قانون استخدام کشوری (مصوب ۱۳۴۵) شرکت دولتی بدین شرح تعریف شده است: «... واحد سازمانی مشخصی است که با اجازه قانون به صورت شرکت ایجاد شود و بیش از پنجاه درصد سرمایه آن متعلق به دولت باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه گذاری شرکت های دولتی ایجاد شود، تا زمانی که بیش از پنجاه درصد سهام آن متعلق به شرکت های دولتی است، شرکت دولتی نمی شود.»

به موجب ماده ۴ قانون محاسبات عمومی کشور (مصوب ۱۳۶۶): «شرکت دولتی واحد سازمانی مشخصی است که با اجازه قانون به صورت شرکت ایجاد شود و یا به حکم قانون و یا دادگاه صالحی ایجاد شده و یا مصادره شده و به عنوان شرکت دولتی شناخته شده باشد و بیش از پنجاه درصد سرمایه آن متعلق به دولت باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه گذاری شرکت های دولتی ایجاد شود، مادام که بیش از پنجاه درصد سهام آن متعلق به شرکت های دولتی است، شرکت دولتی تلقی می شود.» در تبصره آن چنین آمده است: «شرکت هایی که از طریق مضاربه و مزارعه و امثال اینها به منظور به کار انداختن سپرده های اشخاص نزد بانک ها و مؤسسات اعتباری و شرکت های بیمه ایجاد شده یا می شوند، در نظر این قانون شرکت دولتی شناخته نمی شوند.»

براساس ماده ۴ قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب ۱۳۸۱) شرکت دولتی، بنگاه اقتصادی است که به موجب قانون برای انجام قسمتی از تسهیلات دولتی به موجب سیاست های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری جزو وظایف دولت محسوب می گردد، ایجاد و بیش از پنجاه درصد سرمایه و سهام آن متعلق به دولت می باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه گذاری وزارتخانه ها، مؤسسات دولتی و شرکت های دولتی منفرداً یا مشترکاً ایجاد شده، مادام که بیش از پنجاه درصد سهام آنها منفرداً یا مشترکاً متعلق به واحدهای سازمانی فوق الذکر باشد، شرکت دولتی است.

تبصره‌های ۱ و ۲ ماده مذکور نیز به شرح زیر است:

تبصره ۱ - تشکیل شرکت‌های دولتی تحت هر یک از عناوین فوق‌الذکر صرفاً با تصویب مجلس شورای اسلامی مجاز است، همچنین تبدیل شرکت‌هایی که سهام شرکت‌های دولتی در آنها کمتر از پنجاه درصد است، با افزایش سرمایه به شرکت دولتی ممنوع است.

تبصره ۲ - شرکت‌هایی که به حکم قانون یا دادگاه صالح، ملی و یا مصادره شده و شرکت دولتی شناخته شده یا می‌شوند، شرکت دولتی تلقی می‌گردند.
بند ۳ لایحه اصلاح و دایمی نمودن قانون مدیریت خدمات کشوری، به شرح زیر است:

- متن زیر به عنوان تبصره (۴) به ماده (۴) قانون مدیریت خدمات کشوری الحاق می‌شود:

تبصره ۴ - شرکت‌هایی که به منظور به کار انداختن سپرده‌های اشخاص نزد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی و یا از محل ذخیره‌های نزد شرکت‌های بیمه ایجاد شده یا می‌شوند، شرکت دولتی شناخته نمی‌شوند.

پ) الزامات قضایی شناسایی شرکت‌های دولتی و چالش‌های قضایی آن

۱ - دیوان عدالت اداری

صرفاً شرکت‌های دولتی می‌توانند در شعب دیوان عدالت اداری طرف شکایت قرار گیرند و این شرکت‌ها حق طرح شکایت در دیوان ندارند. به علاوه صرفاً مصوبات شرکت‌های دولتی قابل ابطال در هیئت عمومی دیوان عدالت اداری است. مصادیق چالش‌های قضایی:

آرای وحدت رویه: شماره ۴۹۱ و ۴۹۲ مورخ ۱۳۹۵/۷/۲۷ شماره ۱۴۴۸ تا ۱۴۵۰ مورخ ۱۳۸۶/۱۲/۷، شماره ۱۲۹۴ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۹، شماره ۲۵۰ مورخ ۱۳۸۸/۳/۲۴ و شماره ۲۱۱ مورخ ۱۳۶۹/۰۹/۲۰.

۲ - سازمان بازرسی کل کشور

شرکت‌های غیردولتی از شمول صلاحیت سازمان بازرسی کل کشور خارج هستند.

۳ - دادسراها و دادگاه‌های کیفری

برخی عناوین مجرمانه مثل اختلاس و رشوه صرفاً در مورد کارکنان شرکت های دولتی صدق می کند و در مورد کارکنان شرکت های غیردولتی قابل اعمال نیست.

۴ - دادگاه های حقوقی

صلح دعاوی و ارجاع آن به داوری (موضوع اصل ۱۳۹ قانون اساسی)، جواز استفاده از نماینده حقوقی به جای وکیل (ماده ۳۲ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی) و مسئولیت مدنی موضوع ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی، مربوط به شرکت های دولتی است.

ت) محورها و پرسش های نشست

محور اول: بررسی نظری

- ۱- نسبت شرکت های دولتی با شرکت های تجاری چیست؟
- ۲- مولفه های نظری مؤثر در تعریف شرکت های دولتی (از جمله مرجع و نحوه تشکیل، منظور از «دولت» در ماده ۴ قانون مدیریت خدمات کشوری، منظور از سهم یا سرمایه، نحوه تملک (مستقیم یا غیرمستقیم) و ... چیست؟
- ۳- معیارهای شناسایی شرکت های دولتی در سایر نظام های حقوقی چیست؟

محور دوم: بررسی قانونی

- ۴- مؤلفه های شناسایی شرکت های دولتی در قوانین مختلف نسبت ها و تفاوت های احتمالی آنها با یکدیگر چیست؟

محور سوم: بررسی رویه دستگاه های اجرایی، نظارتی و قضایی

- ۵- معیارهای شناسایی شرکت های دولتی در رویه دستگاه های اجرایی (سازمان برنامه و بودجه کشور، سازمان اداری و استخدامی کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی) چیست؟
- ۶- معیارهای شناسایی شرکت های دولتی در رویه دستگاه های نظارتی (سازمان بازرسی کل کشور و دیوان محاسبات کشور) چیست؟
- ۷- معیارهای شناسایی شرکت های دولتی در رویه قضایی چیست؟

نشست علمی معیارهای شناسایی شرکت‌های دولتی در تاریخ ۱۳۹۷/۲/۲۲ (ساعت ۱۴ تا ۱۶:۱۵) در سالن جلسات ریاست پژوهشگاه برگزار شد. اعضای حاضر در نشست به شرح زیر هستند:

- آقای دکتر ولی رستمی (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)
- آقای دکتر کورش کاویانی (عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)
- آقای دکتر تقوی (رئیس شعبه ۲۶ تجدیدنظر دیوان عدالت اداری)
- آقای دکتر حسینعلی احمدی‌گرچی (نماینده سازمان بازرسی کل کشور)
- آقای ابراهیمی (نماینده دیوان محاسبات کشور)
- آقای دکتر نعمت‌الهی (رئیس امور حقوقی و قوانین سازمان برنامه و بودجه کشور)
- آقای سیدی (مدیرکل دفتر شرکت‌های دولتی وزارت امور اقتصادی و دارایی)
- آقای دکتر حسن بیاضی (نماینده سازمان اداری و استخدامی کشور)
- سرکار خانم رضیعی‌زاده (رئیس امور تدوین لوایح معاونت حقوقی رئیس جمهور)
- دکتر عباس توازنی‌زاده (سرپرست پژوهشکده حقوق عمومی و بین‌الملل پژوهشگاه قوه قضاییه)